

The Journal of Academic Social Science Studies

JASSS

International Journal of Social Science

Doi number: <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS2508>

Number: 28 , p. 197-206, Autumn II 2014

AİLE DANIŞMANLIĞINA VE AİLE İNCELEMELERİNE GENEL BİR BAKIŞ

A GENERAL REVIEW OF FAMILY COUNSELING AND FAMILY RESEARCHES

Yrd. Doç. Dr. Onur KÖKSAL

Selçuk Üniversitesi Yabancı Diller Yüksek Okulu

Özet

Doherty (1984) aile ve evlilik araştırmalarının tam olarak bir bilim dalı şeklinde ifade edilemeyeceğini belirtmiştir. Ancak bu konu hakkında araştırma yapan kişilerin bildikleri konularda mütevazı, aile sırları konusunda ketum ve bilmedikleri konularda da yanlış yorumlar yapmamaları gerektiği üzerinde durmuştur.

Evlilik ve aile konusundaki araştırmalarda öznel görüşler olsa da bilimsel temellere dayanmalıdır. Bu tür araştırmalar insanlara evlilik ve aile konusunda bilgiler sunmalıdır (Miller,1996). Bu noktada aile danışmanlarının sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Bunlar;

- a- Aile danışmanı olaylara tarafsız bakmalıdır.
- b- Aile danışmanı olayları empirik bir şekilde ele almalıdır.
- c- Aile danışmanı çözümsüzlük yerine çözüm üretmelidir.
- d- Aile danışmanı taraflar arasında haklı ya da haksız taraf belirtmemelidir.
- e- Aile danışmanı iyi bir dinleyici olmalıdır.
- f- Aile danışmanı iyi bir gözlemci olmalıdır.
- g- Aile danışmanı çok iyi bir sentez yetisine sahip olmalıdır.
- h- Aile danışmanı paylaşılan konularda ketum olmalıdır.
- i- Aile danışmanı anlatılan konularda yorum yapabilme becerisine sahip olmalıdır.
- j- Aile danışmanlarının kullandıkları yöntemler açık, anlaşılır ve mantıklı olmalıdır.

Sonuç olarak evlilik ve aile araştırmaları toplumu oluşturan aileyi ve evlilikleri anlama ve anlaşılabilir konularda yorumlar ve çözümler üretmeye dair yapılan çalışmalardır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Aile İncelemeleri, Aile Danışmanı

Abstract

Doherty (1984) stated that family and marriage researches cannot be defined as a complete separate discipline. However, he emphasized that researchers on the subject field should be modest on the issues they know well,

they should be discreet about the family secrets and they should avoid making misguiding interpretations on the issues they don't know.

There are subjective opinions in researches about marriage and family issues. However, these should be based on a scientific foundation. This type of researches should provide people with well grounded information about marriage and family (Miller, 1996).

At this point, there are some features that family counselors should have, and these are;

a- A family counselor should be able to evaluate events from a neutral perspective.

b- A family counselor should handle events in an empiric way.

c- A family counselor should be able to generate a solution, not deadlocks.

d- A family counselor should not define a right or wrong side among the parties.

e- A family counselor should be able to be good listener.

f- A family counselor should be able to be a good observer.

g- A family counselor should have a very good synthesis ability.

h- A family counselor should be very discreet about the issues the counselees share with them.

i- A family counselor should have a good speculation competence about the issues the counselees share with them.

j- The methods that family counselors use must be clear, comprehensible and logical.

In conclusion, marriage and family researches are the researches that are conducted in order to understand family and marriages, produce interpretations and solutions about the comprehended issues.

Key Words: Family, Family Researches, Family Counselor

GİRİŞ

Günümüz toplumunda insanlar artık evlilik nedir? , aile olmak için evlenmeye gerek var mı? gibi soruları dışsal bir şekilde sorgulamaya başlamışlardır. Ancak toplumlardaki normatif kurallar bu sorulara net cevapların verilmesini engellemiştir. Toplumda aile ve evliliklerle alakalı sorular ve bu soruların cevapları iki yaklaşım ile ele alınabilir (Miller,1996).

Empirik Yaklaşım: Aile ve evlilik ile alakalı konuları bilimsel olarak ele alan yaklaşımdır. Empirik yaklaşımdaki sorular bilimsel temele dayanır(Miller,1996). Örneğin , aile ne demektir?, toplumda boşanma oranları nelerdir?, aile üyeleri arasındaki fiziksel şiddet ne düzeydedir? gibi sorular empirik yaklaşımla ele alınır.

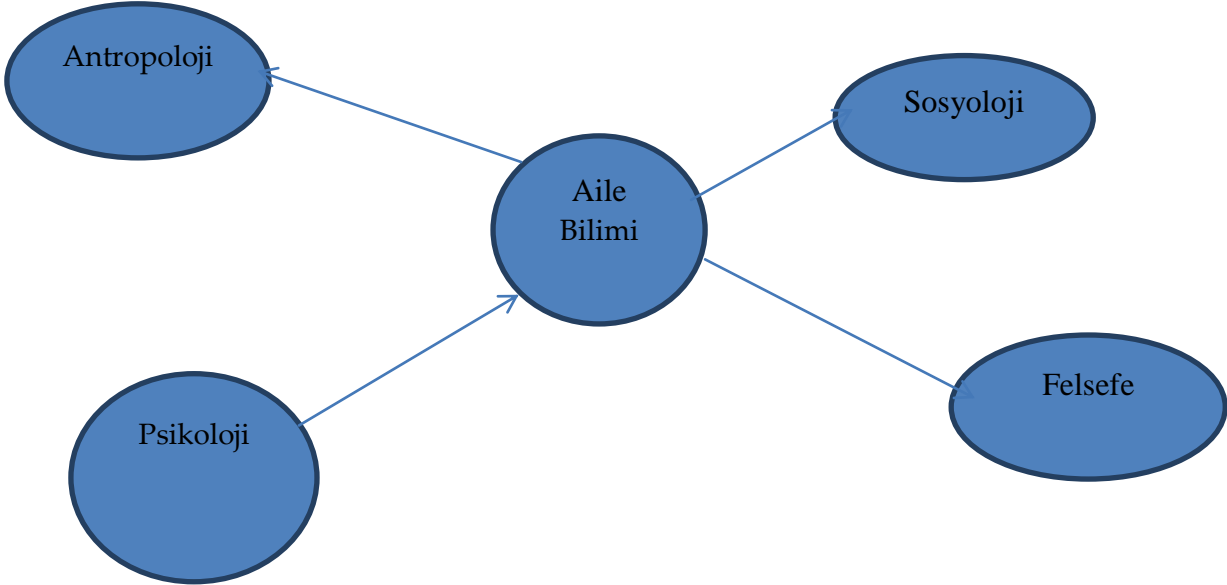
Normatif Yaklaşım: Bir şeyin ne olduğunu değil de nasıl olması gerektiği üzerine olan yaklaşımdır (Miller,1996). Normatif yaklaşımdaki sorular gelenek, görenek, kanun ve dinsel temellere dayanır. Örneğin, toplumda bekar insanlar cinsel ilişki kurmalı mı?, evli insanlar kendilerine başka partnerler edinmeli mi? gibi sorular normatif yaklaşımla ele alınır(Miller,1996).

Bilim ile Aile Araştırmaları Arasındaki İlişki

Bilimin amacı yeni şeyler, yeni fikirler ortaya koymak yani olmayana keşfetmektir. Evlilik ve aile denilen kavramlar toplumun temelini oluşturduğu için bilim, bu kavramlara dair olguların anlaşılmasına odaklanmıştır. Yani bilim toplumda anlaşılmaya çalışılan bu tür kavramların bilimsel işlemler ile ele alınması gerektiği üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla bu konu ile ilgilenen bilim adamları, aileleri ve aileleri meydana getiren evlilikleri ele alabilmek için bu konu hakkında çabuk sonuçlara ulaşacak araştırmalar düzenlerler (Miller,1996).

Aile Bilimi

Aile bilimi kısacası aileye dair bütün olguları ele alan bir bilim dalıdır. Aile bilimine sosyoloji, psikoloji, felsefe gibi birçok bilim dalı bu olguların ele alınmasında katkıda bulunur (Miller,1996). Aile bilimi ile uğraşan araştırmacılar toplumdaki evlilik yaşları, hangi yıl aralıklarında boşanma oranları daha fazla, evli ailelerdeki ortalama çocuk sayısı gibi konuları temele alarak araştırmalar gerçekleştirirler. (Miller,1996). Ayrıca evli çiftlerin birbirlerine ya da çocuklarına karşı tutumları, davranışları da bu bilim dalınca ele alınır.

Aile Biliminin Amaçları

Aile Biliminin amaçlarını dört başlık altında toplayabiliriz (Miller,1996).

Tanımlama: Aile ve aileye dair kavramların net bir şekilde ortaya konmasıdır. Örneğin; evli çiftler arasındaki yaş farkları, evlilik yaşı, boşanma oranları gibi araştırmalar aile biliminin alanında yer alan hedef tanımlardır.

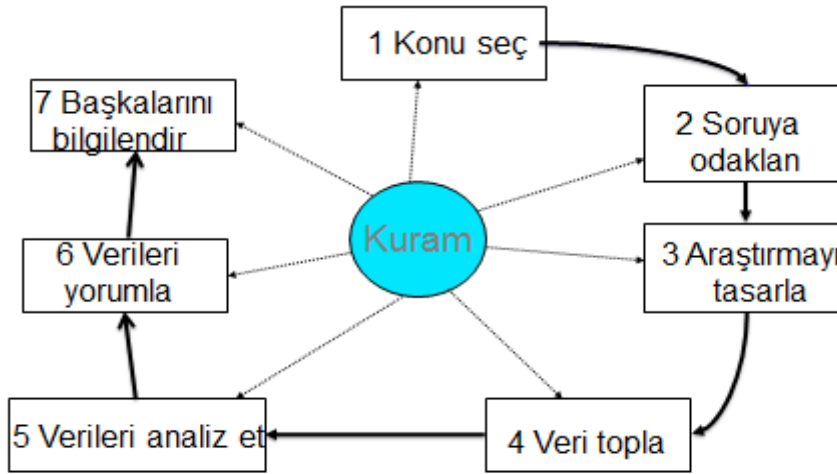
Açıklama: Bir şeyin oluş nedenini mantıksal gerekçelerle ortaya koymaktır. Aile araştırmacıları ailenin neden olduğunu, evliliklere neden ihtiyaç duyulduğunu sebep ve sonuçları ile açıklamaya çalışırlar.

Çıkarılma: Herhangi bir şeyin sonucunu veya neler olabileceğini önceden görmek, söylemektir. Örneğin, boşanmaların fazla olduğu bir toplumda ileride nelerin olabileceğini ortaya koyabilmektir. Çıkarılmalar empirik gerekçeler gerektirir.

Denetleme: Bu aşama genel itibari ile olumsuzluğu önleme, kriz yönetimi, krize müdahale ve ortaya çıkan sorunların giderilmesi gibi süreci içerisine alır. Bu süreç ailedeki şiddeti önleme, problemlili olan ailelere destek sağlama, boşanmış ve özellikle çocuk sahibi olan ayrı çiftleri boşanma sonrasındaki sürece dair bilgilendirme, ayrılmadan kaynaklanan stresleri en alt düzeye indirme gibi konuları ele alır(Miller,1996).

Aile Araştırmaları Sürecindeki Aşamalar(Neuman,2006).

Araştırma Sürecinin Aşamaları

Kaynak: Neuman, 2006, s. 15

Problemin Belirlenmesi:

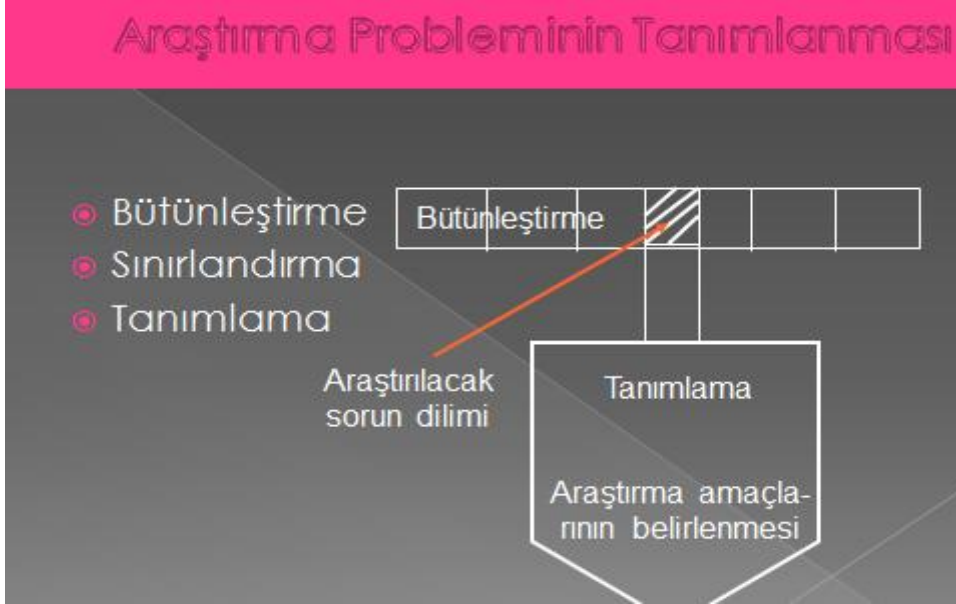
Bu aşamada bir fikir, problem, soru veya sorun ortaya konur (Arıkan,2004). Bunların ortaya konulmasında tek bir yol izlenmez. Düşünceler, fikirler veya problemler kişilerin deneyimleri, yaşamış oldukları toplumdaki gözlemleri gibi etmenlerle ortaya konur. Bu aşamada hangi soru veya sorulara cevap aranıyor ise ona dair bir araştırma cümlesi yazılır(Türkdoğan,2000). Problem cümlesinin seçiminde araştırmanın sonuçlarının topluma ne kazanç sağlayacağı, bu konu ile alakalı bilgi boşluğunun doldurulup doldurulamayacağı gibi gerekçeler göz önünde bulundurulur (Miller,1996).

Araştırma probleminin tanımlanmasında;

- Problem cümlesinin dilinin sadeliğine
- Açık anlaşılır ve net oluşuna

- Cümlelerin soru şeklinde ifade edilmesine dikkat edilmelidir.

Örnek problem cümlesi: Üniversite mezunu bireylerin evliliğe yönelik tutumları ne düzeydedir?

(Karasar, 2005)

Araştırma Hipotezlerinin veya Ayrıntılı Amaçlarının Belirlenmesi:

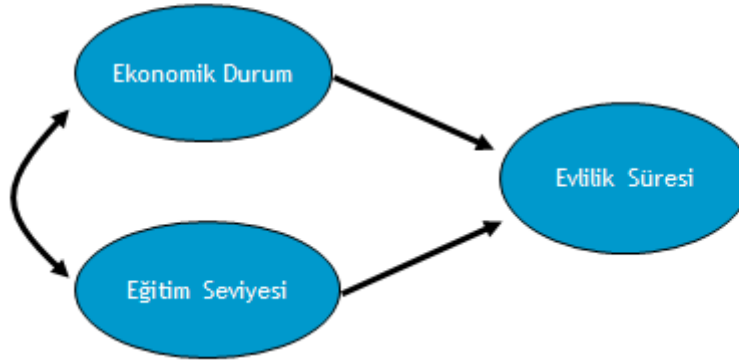
Hipotezler test edilebilir önermelerdir (Miller,1996). Çalışmada araştırma cümlesi belirlendikten sonra araştırmanın sonucunun ne olacağı konusunda denenceler ortaya konur. Hipotezlerde araştırmaya dair iddialar vardır (Çömlekçi,2001). Bu iddiaların çalışmanın başında doğrulanacağına inanılır. Hipotezler olumlu veya olumsuz bir şekilde ifade edilebilir.

Hipotezlerin Özellikleri:

- Hipotezler araştırma cümlesi ile çelişkili olmamalıdır.
- Empirik temellere dayanmalıdır.
- Anlaşılır ve net olmalıdır.
- Test edilebilir olmalıdır.
- Kapsamlı ancak sınırlı olmalıdır.
- Hipotez cümleleri geçmiş, bugün ya da geleceği ifade etmemelidir.

Cümleler genel olarak yazılmalı ve geniş zamanla ifade edilmelidir (Miller,1996).

Evlilik Süresi Etkenler Örneği

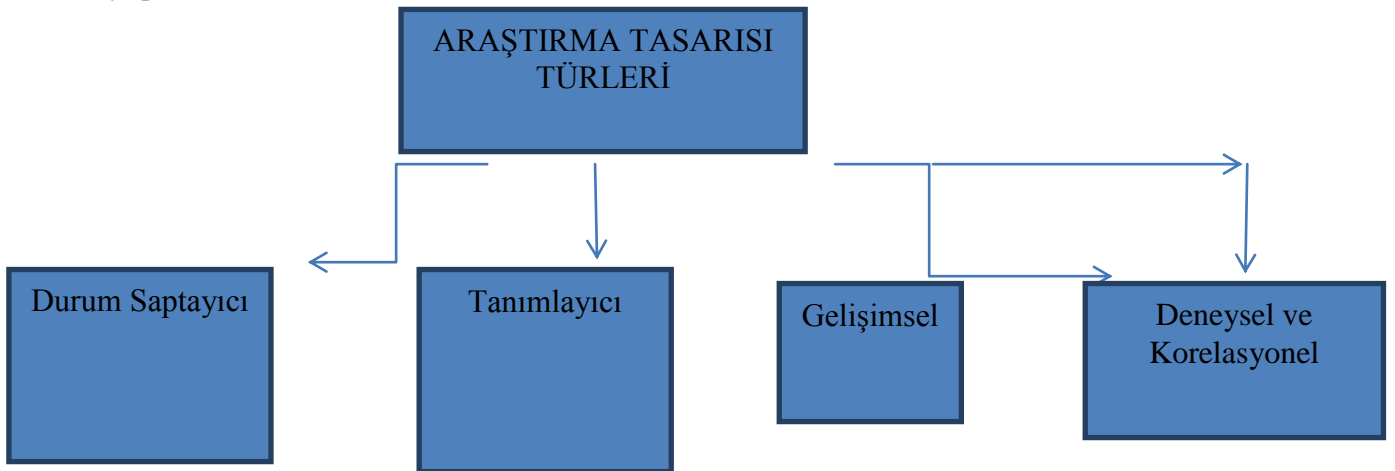

Örnek Hipotezler:

- Erken evlenen çiftler çabuk boşanır.
- Ekonomik problemler evliliği etkiler.

Araştırma Tasarısının Seçilmesi

Araştırma tasarısı bir çalışmanın iskelesini oluşturur. Araştırmada toplanan verilerin evalasyonunda seçilecek olan araştırma tasarısı oldukça önemli bir yer tutar. Araştırma tasarısı iyi belirlenmez ise oluşturulacak olan araştırma cümlesi ve hipotezler hiçbir işe yaramayacaktır. Belirlenecek olan tasarı araştırmacıyı yönlendirir ve araştırmanın hipotezlerini incelemede araştırmacılara farklı yollar önerir (Miller,1996). Tasarı sürecinde araştırma sorusunun nasıl ele alınacağı iyi belirlenmelidir(Tüzün,2010). Evlilik ve aile konusunda çalışmaların çoğu nicel tarzda yapılmıştır.

Durum Saptayıcı: Bir problem hakkında çok fazla şey bilinmiyorsa bilinmeyen hakkında görüş ve fikir ortaya koymaya yöneliktir. Bu tasarı türünde nitel yaklaşım

kullanılabilir ve görüşmeler yapılabilir (Miller,1996). Örneğin; evliliğinde problemlerinden dolayı aile danışmanına başvuran çift hakkında bilgi edinebilmek için doğrudan görüşme yoluyla evli çiftin;

- Her iki tarafın akrabalarından
- Çalışıyorlar ise mesai arkadaşlarından
- Aile dostlarından bilgiler alınabilir.

Durum saptayıcı tasarımın en büyük dezavantajı, görüşüne başvurulmuş kişiler objektif olmayıp, yanlış fikirler ortaya koyabilirler. O yüzden problem hakkında kesin sonuçlar ortaya konamayabilir(Miller,1996).

Tanımlayıcı: Durum saptayıcıya nazaran daha objektif ve sınırları bellidir. Bu tasarıda esas amaç herhangi bir problemin, toplumda, insanlar arasındaki dağılımını ortaya koymaktır. Örneğin, tanımlayıcı tasarı erken evlenen (19-20 yaşları) çiftler arasında fiziksel şiddet oranı nedir? şeklindeki problemi net bir şekilde ortaya koymaya çalışır (Miller,1996).

Gelişimsel: Daha çok çocuk gelişim alanında kullanılan bu tasarı türü aile içerisinde meydana gelen zamana bağlı değişimleri de inceler. Örneğin, yıla bağlı olarak uzun süre evli olan çiftlerin evliliğe karşı tutumları ne düzeydedir? şeklindeki sorunun cevabı gelişimsel tasarı ile ele alınabilir. Burada çiftlere evlenmeden önce bir tutum ölçeği uygulanır ve yıllar içerisinde çeşitli aralıklarla panel uygulamalar yapılarak veriler elde edilir (Miller,1996).

Deneysel: Aile araştırmalarında çok yaygın kullanılmamasına rağmen zaman zaman araştırmacılar tarafından tercih edilen bir tasarıdır. Bu tasarıda ana amaç değişkenler arasındaki neden sonuç ilişkilerini ortaya koyabilmektir (Miller,1996). Deneysel çalışmalar, ön-test, son test uygulamalı değerlendirmeleri ve gözlemleri içerir (İslamoğlu,2003). Örneğin, evlenmeye hazır çiftlere evlenmeden önce birbirlerini anlamaya ve tanımaya yönelik bir ön test yaptığımızı düşünelim. Daha sonra bu çiftlere birbirlerini anlama ve empati eğitimi verelim. Bağımsız değişken olarak adlandırdığımız uygulamadan sonra ilk başta uyguladığımız testi son test olarak uygulayalım. Yapılan eğitimin etkisini ön-test ve son test farklarından görebiliriz. Bağımsız değişkenin uygulandığı (eğitimin yapıldığı) gruplara deney grubu, bağımsız değişkenin uygulanmadığı (eğitimin yapılmadığı) gruplara da kontrol grubu denir.

Korelasyonel: İlişkisel inceleme olarak da adlandırılan bu tasarıda iki veya daha fazla değişkenin birbirleri arasında farklılık gösteren ve değişkenler arasındaki çok özel ilişkileri inceleyen bir tasarı türüdür (Miller,1996). Bu tasarıda araştırmacının kontrolü altında olmayan veya kontrol altına alamadığı değişkenler arasındaki ilişkiler incelenir (Özdamar,2003).

Araştırma Örneklerinin Seçilmesi

Örneklem, belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük gruplardır (Tüzün,2010). Çalışmalar genellikle bu gruplar üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir. (Karasar, 2005, s.110-111). Örneğin bir pastacı pastadan bir dilim alarak pastayı örnekleyebilir.

Çalışmayı gerçekleştiren araştırmacılar aile ve evliliklerle alakalı konuları genel anlamda ele almak isteyebilirler. Araştırmada örneklem seçiminin nasıl olacağı daha çok araştırmacının ne bulmaya çalıştığı ile alakalıdır (Miller,1996). Ayrıca araştırma sorusuna bağlı olarak çalışma yapılacak olan grubun seçiminde deneklerin yaşları, cinsiyetleri, gelir durumları, medeni halleri, yaşadığı bölgeler gibi değişkenler önemli belirleyicilerdir. Örneğin, Türkiye’de boşanma hızının artış nedenini araştıran bir araştırmacının seçeceği deneklerin Türkiye’yi temsil yetisine sahip olması gerekir. Sadece belirli bir bölgeden seçilecek olan denekler seçtikleri bölgenin boşanma artış hızının nedenlerini verir. Türkiye’yi temsil edemez. Ancak Türkiye’nin her bölgesinde eşit olarak seçilen denekler Türkiye’deki sonuçları temsil yetisine sahiptir. Türkiye evrenimiz, bölgelerden seçilen deneklerde örneklerimizi oluşturur.

Örneklemler iki şekilde ele alınabilir (Miller,1996). Bunlar;

- Olasılıklı Örneklemler
- Olasılık dışı Örneklemler

Olasılıklı Örneklemler: Bilinen bir evrenden seçilen ve olabilecek durumların önceden hesaplanabildiği örneklemlerdir (Miller,1996).

- Basit Tesadüfi Örnekleme
- Sistemantik Örnekleme
- Tabaka Örnekleme
- Küme Örnekleme

Olasılık Dışı Örneklemler: Bilinmeyen bir evrenden seçilen gelişigüzel çalışma grupları yada deneklerdir (Miller,1996).

Bazı Örnekleme Çeşitleri

- Kartopu Örnekleme
- Kota Örnekleme
- Amaçlı Örnekleme
- Gelişigüzel- Rastgele Örnekleme

Veri Toplama

Araştırmada ortaya konulan soruların cevaplarını verebilecek bilimsel dönütlerin sağlanması aşamasıdır. (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Bu aşamada gözlemlerin veya ölçmelerin uygulaması yapılır (Young,1968).

Veri toplama aşamasında kullanılacak olan iki yöntem vardır (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Nitel Araştırma Yöntemleri

Bu yöntemde olayları doğal ortamlarında gerçekçi ve holistik bir şekilde ele alabilmek için sayısal verilerin kullanılmadığı gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi yöntemler kullanılır. (Tüzün,2010; Yıldırım ve Şimşek, 2011). Naturalist yaklaşımı temel alarak çalışmaların konusunu insan davranışları oluşturur. Nitel çalışmalarda bireyler çevreden, kültürden, toplumdan bağımsız bir şekilde düşünülemez. Bu yüzden nitel çalışmalarda çalışma sonucunu genelleme kaygısı güdülmez, problemler derinlemesine ve ayrıntılı bir şekilde ele alınır. Nitel çalışmalarda doğrular kişiden kişiye değişebildiği için öznel ve doğrular tek değildir.

Örnek Görüşme Sorusu: Eşinizle neden ayrıldınız?

Nicel Araştırma Yöntemleri

Bu yöntem olayların gözlemlenebildiği, sayısal ölçümlerin yapıldığı, yapılan ölçümlerin belirli aralıklarla tekrarlanabildiği, deneysel işlemlerin yapıldığı sayısal ya da rakamsal araştırmalardır (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Pozitivist yaklaşımın temel alındığı nicel çalışmalarda bireyler çevreden ve kültürden bağımsız bir şekilde ele alınarak elde edilen sonuçları genelleme kaygısı güdülür. Doğru tektir ve nesneldir. Bu yöntemde çoktan seçmeli testler, likert tipi ölçekler, kağıt kalem testleri, gözlem ve görüşme gibi yöntemler kullanılır.

Likert Tipi Örnek Soru: “Kesinlikle Katılmıyorum” “Katılmıyorum” “Kararsızım” “Katılıyorum” “Tamamen Katılıyorum”

Evlilik bana göre değil.

Not: Aile araştırmalarında veri toplanırken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta insan deneklerin korunması sürecidir. Yani deneklerin onayını alma ve onlara gereken konularda bilgiler verme aşamasıdır.

Verilerin Analizi

Verilerin toplanmasından sonraki düzenleme aşamasıdır. Bu aşamada veriler, üzerinde işlem veya işlemler yapılabilecek şekilde tablolaştırılır ve düzenli hale getirilir. Bu süreçte takip edilen belli adımlar vardır (Miller, 1996). Bunlar;

- a- Verilen Hazırlanması ve Kayıt Adımı
- b- Verilerin Yönlendirilmesi ve Dönüşümü Adımı
- c- Eksik verilerin Eklenmesi veya Çıkarılması Adımı
- d- Değişkenlerin Yeniden Kodlanması Adımı
- e- Değişkenlerin Kurulması Adımı
- f- Verilerin Analizi
  - Tek Değişkenli Analizler
  - İki Değişkenli Analizler
  - Çok Değişkenli Analizler
- g- İstatistiksel Anlamlılık

BULGULARIN YORUMLANMASI VE SONUÇ

Verilerin analiz edilmesinden sonraki aşamadır. Bu aşamada belirli temel sorular sorulur. Bu sorulardan başlıcaları;

- Elde edilen sonuçlar neleri ifade ediyor?
- Bu sonuçlar doğrultusunda ne tür açıklamalar yapılabilir?
- Elde edilen sonuçlar araştırmanın hipotezini doğrular veya yalanlar nitelikte midir?
  - Elde edilen sonuçlar daha önceki yapılmış olan çalışmalar ile ne derecede paralellik göstermektedir?
  - Araştırma sonucunda, yapılmış olan çalışma ile alakalı ne tür başka hipotezler ortaya konabilir? şeklindedir (Miller, 1996).

KAYNAKÇA

- ARIKAN, R.(2004) “Araştırma Teknikleri ve Rapor Hazırlama”,Ankara,
- COMLEKCI, N. (2001). *Bilimsel araştırma yöntemi ve istatistiksel anlamlılık sınamaları*. Ankara: Bilim Teknik Yayınevi.
- DOHERTY, W.J.(1984) Quanta, Quaraks, and families: implications of modern physics for studying families. Presented at the theory and methods preconference workshop. National Council on Family Relations.
- ISLAMOGLU, H. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Beta Basım.
- KARASAR, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MILLER, B.C.(1996) Aile Araştırma Yöntemleri. Çeviren: Dinçay Köksal. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara
- NEUMAN, W.L. (2006). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. Toronto: Pearson.
- OZDAMAR, K. (2003). *Modern bilimsel araştırma yöntemleri*. Eskişehir: Kaan Kitabevi.
- TUZUN, H.(2010) Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü Ders notları
- YILDIRIM, A. ve SIMSEK, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- YILDIRIM, A. ve SIMSEK, H.(2011) Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri TÜBA Ulusal Açık Ders Malzemesi
- YOUNG, P. V. (1968). *Bilimsel sosyal incelemeler ve araştırma* (Çev. G. Bingöl ve N. İşçil). Ankara: Ege Matbaası.